
COMPLETĂRI ȘI PRECIZĂRI BIOGRAFICE REFERITOARE LA IOAN PELIVAN

Dinu Poștarencu

În calitatea sa de militant de frunte al mișcării de eliberare politică și națională a românilor basarabeni de sub dominația țaristă, Ioan Pelivan este o personalitate notorie a Basarabiei din prima jumătate a secolului al XX-lea. După cum s-a exprimat Onisifor Ghibu, el a fost „părintele naționalismului moldovenesc” (Ghibu 1928, 136).

Despre viața și activitatea lui Ioan Pelivan s-a scris¹ și, cu siguranță, se va mai scrie. Contribuția noastră în acest sens se rezumă la unele precizări și completări biografice.

Ascendența lui Ioan Pelivan. Recent a văzut lumina tiparului spița neamului Pelivan din Răzeni, elaborată de Ioan Pelivan (Constantin, Negrei, Negru 2012, 286-293). Expunem în continuare o serie de date ce completează pe alocuri acest tablou genealogic.

La 26 aprilie 1835, funcția de preot la biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din Răzeni o exercita Ioan Meleghi, cea de dascăl – Gheorghe Sandu și Constantin Ulman, iar cea de pălămar – Andrei Ioan Pelivan. Acesta din urmă avea 24 de ani, era fiu de pălămar, nu avea studii seminariale și a fost rânduit aici ca pălămar în 1831. Soția sa se numea Varvara, de 22 de ani, și creșteau împreună doi copii: Ioana, de trei ani, și Vasile, de doi ani. În lista slujitorilor acestei biserici a fost trecută și Xenia, de 46 de ani, soția decedatului pălămar Ioan Pelivan, împreună cu copiii săi: Tudor, de 16 ani, și Maria, de 14 ani².

În 1836, Teodor, fiul pălămarului Ioan Pelivan, fără studii seminariale, a fost rânduit pălămar la biserica din satul Manta, județul Cahul, de unde, în 1838, a fost transferat în cel de-al doilea post de pălămar de la biserica din Răzeni. În 1845 este ridicat la treapta de diacon, iar în 1849 – la cea de preot, fiind, totodată, mutat în această calitate

la biserica Sf. Gheorghe din satul Geamăna, județul Bender, dar nu pentru mult timp: în februarie 1850 este trecut la biserica din Răzeni³. În 1853, el avea 34 de ani, soția sa, Ioana, – 33 de ani, iar copiii lor erau următorii: Elena, de 14 ani, Atanasie, de opt ani, Maria, de șase ani, Ecaterina, de trei ani, și Parascheva, de un an. Preotul Teodor Ioan Pelivan a slujit în satul natal până la sfârșitul vieții sale, decedând la 25 aprilie 1898 (KEB 1898, 198).

În 1853, pălămarul Andrei Ioan Pelivan de la biserica din Răzeni, de 42 de ani, și soția sa Varvara, de 40 de ani, creșteau șapte copii: Vasile, de 19 ani, Ioan, de 17 ani, Petru, de 12 ani, Gheorghe, de nouă ani, Parascheva, de șapte ani, Cosma, de cinci ani, și Maria, de un an⁴. Acest cuplu familial a mai avut o fiică pe nume Elena⁵. La 17 octombrie 1873, Andrei I. Pelivan, care a fost pălămar la Răzeni din 1831, a fost pus în disponibilitate⁶, iar la 12 iunie 1886, el a decedat (KEB 1886, 178).

La începutul anului 1868, Atanasie Pelivan, ex-matriculat din secția medie a Seminarului Teologic din Chișinău, a fost desemnat cântăreț la catedrala Nașterea Domnului din Chișinău (KEB 1868, 166).

Prin decizia autorităților eparhiale, emisă anterior datei de 1 iulie 1868, „feciorul de pănămaru Gheorghe Pelivan s-au rânduit dascăl la biserica Sf. Nicolai din satul Rădenii, ținutul Iașului” (KEB 1868, 6). În următorul an, Gheorghe al lui Andrei Pelivan a fost mutat de la biserica din Rădeni în satul natal, în calitate de dascăl peste schemă (KEB 1869, 98). El era în afara statelor de plată și în anul 1876, când, pe data de 1 aprilie, soția sa Eugenia i-a dăruit un fiu, pe care l-au numit Ioan, ritualul botezului fiind săvârșit de preotul Anastasie Neaga și diaconul Constantin Ulșan,

¹ În mod special, menționăm lucrarea autorilor (Constantin, Negrei, Negru 2012).

² ANRM, F. 134, inv. 2, d. 77, f. 90v.

³ ANRM, F. 211, inv. 3, d. 101, f. 66v.

⁴ ANRM, F. 211, inv. 3, d. 101, f. 65v.

⁵ ANRM, F. 208, inv. 1, d. 71, f. 61.

⁶ ANRM, F. 208, inv. 1, d. 71, f. 61.

acesta din urmă exercitând funcția de dascăl. Rolul de naș al micuțului Ioan l-a avut diaconul Constantin Ulșan⁷.

La 29 septembrie 1886, dascălul peste schema de la biserica din Răzeni, Gheorghe Pelivan, a fost numit în postul vacant de dascăl al doilea de la această biserică (KEB 1886, 258). El a ocupat acest post până la 9 iulie 1908, când, conform solicitării sale, s-a pensionat (KEB 1908, 157).

Elev la Școala Duhovnicească din Chișinău. La 15 august 1886, Ioan Pelivan este înscris în clasa pregătitoare a Școlii Duhovnicești din Chișinău.

Anul școlar 1888/1889 s-a dovedit a fi cu ghinion pentru elevul Ioan Pelivan. Fiind lăsat repetent, el a fost nevoit să învețe încă un an în clasa a doua, după încheierea căruia cunoștințele dobândite i-au fost apreciate cu note anuale pozitive: istoria Bisericii – „3”, aritmetica – „3”, limba rusă – „3”, limba latină – „4”, limba greacă – „3”, cântul pe note – „3”, caligrafia – „4”, purtarea – „4”⁸.

În anul de studii 1891/1892 erau două clase de a patra: o clasă de bază (25 de elevi) și alta paralelă (21 de elevi). Ioan Pelivan figura în lista elevilor clasei a patra paralelă. După susținerea examenelor, el a terminat cursul acestei ultime clase a școlii duhovnicești cu următoarele note generale: purtarea – „4” (12 elevi aveau note de „5”, iar 9 – note de „4”, inclusiv I. Pelivan), catehismul – „3”, statutul bisericesc – „3”, geografia – „3”, aritmetica – „3”, limba rusă – „3”, limba latină – „3”, limba greacă – „4”, cântul bisericesc – „4”. Numărul total al notelor – 22⁹. Rezultatele înregistrate de colegii săi de clasă: Ioan Ceaicovschi a acumulat 35 de puncte, Sozont Stadnicov – 30, Gheorghe Nică – 29, Vladimir Tuzulucov – 28, Vladimir Danilovici – 28, Vasile Hartia – 27, Dumitru Popescu – 25, Simion Varzonov – 24, Nicolae Emilianov – 23, Alexandru Nagacevschi – 22, Ioan Suruceanu – 21, Serafim Crucerescu – 21, Andrei Grosu – 21, Tihon Gorceac – 21, Nicolae Gavrilan – 21. La restul patru elevi, care aveau și note negative, nu este indicat numărul total al notelor.

Notele generale, înșiruite mai sus, sunt trecute în certificatul de absolvire a școlii duhovnicești de către Ioan Pelivan. În partea finală a certificatului

se menționează că direcția școlii l-a înscris pe absolventul Ioan Pelivan în categoria a doua a elevilor școlii, care se bucurau de unele avantaje, și l-a trecut în clasa întâi a seminarului¹⁰.

Elev la Seminarul Teologic din Chișinău. Din septembrie 1892, Ioan Pelivan și-a continuat studiile la Seminarul Teologic din Chișinău.

În anul de învățământ 1896/1897, I. Pelivan a urmat cursul seminarial al clasei a V-a, pe care l-a încheiat cu următoarele note anuale: purtarea – „5”, Sfânta Scriptură – „4”, teologia fundamentală – „4”, dogmatica – „4”, liturgica – „4”, omiletica – „4”, istoria Bisericii – „4”, didactica – „5”, limba greacă – „5”, limba latină – „4”, schisma – „4”, pastorală – „4”, cântul bisericesc – „4”, nota medie la compunere – „3”¹¹.

După terminarea cu succes, în 1898, a cursului clasei a șasea, I. Pelivan a susținut examenele de absolvire a seminarului. Notele anuale, cele obținute la examene și cele medii, sunt următoarele: purtarea – „5”; Sfânta Scriptură – „3” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); teologia dogmatică – „4” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); teologia morală – „4” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); teologia comparativă – „3” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); omiletica – „4” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); îndrumar practic – „4” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); istoria Bisericii – „4” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); didactica – „4” (nota anuală), „5” (la examen), „5” (nota medie); limba greacă – „5” (nota anuală), „5” (la examen), „5” (nota medie); limba latină – „4” (nota anuală), „5” (la examen), „5” (nota medie); schisma – „3” (nota anuală), „4” (la examen), „4” (nota medie); cântul bisericesc – „4” (nota anuală), „5” (la examen), „5” (nota medie); nota anuală pentru compunerea la teologia dogmatică – „3”; nota anuală pentru compunerea la teologia morală – „4”; nota anuală pentru compunerea la Sfânta Scriptură – „3”; nota anuală pentru compunerea la istoria Bisericii ruse – „4”; nota anuală pentru compunerea cu privire la schismă – „3”¹².

Reproducem și notele trecute în atestatul de absolvire de către Ioan Pelivan a Seminarului Teologic din Chișinău: explicații referitoare la sfânta

⁷ ANRM, F. 211, inv. 11, d. 42, f. 564v. În registrul parohial de stare civilă este notat că au fost eliberate certificate la 7 februarie 1896 și la 26 iunie 1918.

⁸ ANRM, F. 218, inv. 1, d. 786, f. 64v-65.

⁹ ANRM, F. 218, inv. 1, d. 813, f. 9.

¹⁰ ANRM, F. 218, inv. 1, d. 813, f. 9.

¹¹ ANRM, F. 1862, inv. 9, d. 531, f. 19v-20.

¹² ANRM, F. 1862, inv. 9, d. 536, f. 1-2.

scriptură – „4”, istoria biblică – „4”, istoria generală a Bisericii – „4”, istoria Bisericii ruse – „4”, teologia – „4”, istoria demascării schismei ruse – „4”, pastorala – „4”, omiletica – „4”, liturgica – „4”, limba rusă – „4”, istoria literaturii ruse – „4”, istoria civilă universală – „4”, istoria civilă a Rusiei – „4”, algebra – „4”, geometria – „4”, fizica – „3”, logica – „3”, psihologia – „4”, bazele elementare și istoria succintă a filosofiei – „4”, didactica – „5”, limba greacă – „5”, limba latină – „4”, limba franceză – „5”, limba ebraică – „5”, cântul bisericesc – „4”, purtarea – „5”¹³.

În timpul studiilor seminariale, Ioan Pelivan a fost coleg de clasă cu Gheorghe Grosu (viitorul mitropolit al Basarabiei Gurie Grosu), Andrei Murafa, Vasile Oatul, Vasile Hartia, Nicolae Murea ș.a.

Rector al seminarului, din octombrie 1886, era protoiereul Aleksandr Ianovski, originar din gubernia Volân, absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg (1873). Postul de inspector, din 1890, îl ocupa Andrei Parhomovici, originar din gubernia Poltava, absolvent al Academiei Teologice din Kiev (1863), profesor la Seminarul Teologic din Chișinău începând cu anul 1863. Afnasie Poleanski, ajutor de inspector (din 1883), fiu de preot din Basarabia, absolvent al Seminarului Teologic din Chișinău (1881); Ioan Halippa, ajutor de inspector (de la 28 noiembrie 1896).

Profesorii seminarului din perioada când a învățat Ioan Pelivan: Grigori Postnikov, profesor de Sfânta Scriptură (din 1876), originar din gubernia Tula, absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg (1876); călugărul Vladimir, profesor de Sfânta Scriptură (1891-1897), originar din gubernia Penza, absolvent al Academiei Teologice din Kazan (1882); Constantin Gh. Popovici, profesor de homiletică (din 1887), fiu de preot din Basarabia, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1887); Serghei Margaritov, profesor de teologia comparativă și istoria demascării schismei ruse (din 1887), originar din gubernia Reazan, absolvent al Academiei Teologice din Moscova (1885); Vasile N. Glavan, profesor de limba greacă (din 1887), fiu de preot din Basarabia, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1886); Andrei Parfeniev, profesor de limba greacă (1892-1896), fiu de diacon din Basarabia, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1889); Iosif Parhomovici, profesor de istorie universală și a Bisericii (din 1871),

originar din gubernia Poltava, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1871); Eleferie Mihalevici, profesor de istorie civilă universală și a Rusiei, fiu de preot din Basarabia, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1877); Nicolae Kolokolov, profesor de limba latină (din 1881), originar din gubernia Penza, absolvent al Academiei Teologice din Kazan (1881); preotul Nicolae Raninski, profesor de limba latină (din 1886), originar din gubernia Tambov, absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg (1886); Platon Bogolenov, profesor de filozofie (din 1891), originar din gubernia Reazan, absolvent al Academiei Teologice din Moscova (1890); Vladimir Ivanov-Artiuhov, profesor de fizică și matematică (din 1893), originar din gubernia Podolia, absolvent al Universității Sf. Vladimir din Moscova (1893); Andrei Șpotenko, profesor de fizică și matematică (din 1895), absolvent al Universității din Harkov (1895); Nicolae Komarov, profesor de limba și literatura rusă (din 1890), absolvent al Academiei Teologice din Kazan (1886); Vasile Kurdinovski, profesor de limba și literatura rusă (din 1896), absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg (1895); Fiodor Ilinski, profesor de teologie dogmatică și morală (din 1896), originar din gubernia Kursk, absolvent al Academiei Teologice Kiev (1889); preotul Mihail Plămădeală, în calitate de duhovnic (de la 25 ianuarie 1892), absolvent al Seminarului Teologic din Chișinău (1867)¹⁴.

Student la Dorpat. Pe parcursul studiilor ce le-a urmat la Facultatea de Drept a Universității din orașul estonian Dorpat (1898-1903), Ioan Pelivan a beneficiat de bursă din partea Zemstvei din Basarabia.

Prin adresa din 23 decembrie 1900, rectorul Universității din Iuriev (Dorpat) a informat Comitetul Executiv (Uprava) al Zemstvei Guberniale a Basarabiei că studentul acestei universități, Ioan Pelivan, „este scutit de taxa achitată în folosul universității, dar nu se bucură de bursă din partea conducerii universității”¹⁵.

Comitetul Executiv al Zemstvei Guberniale a Basarabiei a decis să-i ofere studentului I. Pelivan, pentru prima jumătate a anului 1901, bursa cu numele fostului președinte al Comitetului Executiv al Zemstvei Guberniale a Basarabiei, Ioan V.

¹³ ANRM, F. 1862, inv. 9, d. 170, f. 23.

¹⁴ Informații extrase din: ANRM, F. 1862, inv. 9, dosarele 534, 683, 684, 685.

¹⁵ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1246, f. 2.

Cristi, în mărime de 150 de ruble¹⁶. Drept urmare, Ioan Pelivan figurează în raportul pe anul 1901 al Zemstvei din Basarabia, ca deținător al bursei „lui Ioan V. Cristi” (Отчет 1901, 139).

Notorietate în rândul luptătorilor pentru drepturile românilor din Basarabia. Evocând, în 1918, activitatea cercului *Renașterea* al studenților moldoveni de la instituțiile de învățământ din orașul Kiev, al cărui membru era, fostul student Nistreanu a remarcat că, potrivit opiniei exprimate de elementele moderate ale cercului, pentru a organiza mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni, în condițiile regimului țarist din anii 1908-1912, „trebuia de pregătit tineretul, de sporit numărul *finilor*. Așa erau numiți, după expresia lui I.E. Pelivan, studenții moldoveni care erau atrași în rândul naționaliștilor” (Нистрянчу 1918, 3). Majoritatea dintre studenții de la Kiev, relata mai departe Nistreanu, „nu l-au văzut pe I. Pelivan, dar toți știau despre el. Știau că el a stat în pușcărie pentru convingeri naționale, că a fost exilat. Îi cunoșteau, după descrieri, chiar și exteriorul”.

O reclamație împotriva lui Ioan Pelivan. La 21 iulie 1912, văduva Roza Abramovna Liberman, locuitoare a orașului Bălți, a depus la Tribunalul Chișinău o petiție, prin care a solicitat să fie tras la răspundere judecătorul Ioan Pelivan din Bălți pentru faptul că a ofensat-o în timp ce el era în exercițiul funcțiunii. Concomitent, ea a mai cerut să fie trași la răspundere curierul lui I. Pelivan, Ion Donos, și pisarul Aristarh Ursachi din cancelaria judecătorească, care, potrivit declarației petiționarei, de asemenea au insultat-o¹⁷.

Dând curs acestei petiții, la 27 iulie 1912, Tribunalul Chișinău a decis să-i ceară judecătorului Ioan Pelivan să prezinte, în termen de două zile, explicații cu privire la pretențiile înaintate lui de către Roza Liberman¹⁸.

Explicația judecătorului orașenesc al sectorului I al orașului Bălți, Ioan Pelivan, este datată cu 10 septembrie 1912. Conform spuselor lui I. Pelivan, reclamanta Liberman a intrat în cancelaria judecătorească și a solicitat să i se elibereze un certificat. Pisarul a rugat-o să aștepte în anticameră, ea, însă, a insistat să i să pună la dispoziție actul solicitat, amenințându-l că-i va împiedica să lu-

creze până când nu-i va fi satisfăcută solicitarea. Auzind, din locuința sa, conversația zgomotoasă dintre pisar și vizitatoare, Pelivan a venit în cancelarie și, aflând ce se întâmplă, i-a cerut acesteia din urmă să aștepte în anticameră. Liberman a refuzat, declarând că nu va părăsi biroul până nu i se va da certificatul. În acest caz, Pelivan i-a poruncit paznicului Donos s-o scoată din cancelarie, însă ea a început să țipe. Atunci Pelivan a chemat poliția. În baza procesului-verbal întocmit de poliție, Liberman a fost condamnată la șapte zile de arest. În încheiere, Pelivan a declarat că el nu a insultat-o prin cuvintele și acțiunile sale, „dar, consider, am avut dreptul, în circumstanțele descrise, să o îndepărtez din cancelarie. Având în vedere cele expuse, rog să fie respinsă cererea reclamantei Liberman”¹⁹.

La 22 septembrie 1912, Tribunalul Chișinău l-a înputernicit pe membrul tribunalului Eugen Apolon Kornilovici să efectueze cercetări în privința petiției Rozei Liberman²⁰. Acesta a prezentat tribunalului rezultatele cercetărilor întreprinse pe data de 5 noiembrie 1912²¹.

În ziua de 6 noiembrie 1912 a avut loc ședința Adunării Generale a Tribunalului Chișinău, prezidată de președintele tribunalului, S.L. Luzghin, acesta fiind secundat de doi locuitori ai săi, I.N. Kononovici și F.M. Stanevici. La adunare erau prezenți următorii membri ai tribunalului: N.E. Sonțov, G.A. Troțki, I.M. Karpovici, G.C. Grosu, I.V. Iablokov, E.P. Smirnov, E.A. Kornilovici, N.C. Șeptelici-Herțescu, A.O. Evers, F.F. Lozovici, A.A. Ivanovski și K.T. Pomorski. În cadrul adunării a fost audiat raportul lui E.A. Kornilovici cu privire la reclamația Rozei Liberman împotriva lui Ioan Pelivan. Examinând conținutul raportului, asistența a decis să lase petiția respectivă la aprecierea Senatului, deoarece soluționarea unor astfel de conflicte țineau de resortul acestui organ suprem de justiție din Imperiul Rus²².

Senatul a examinat modul cum a acționat Ioan Pelivan în cazul acestei situații pe data de 22 decembrie 1912. „Având în vedere că acuzarea pe nedrept de către R. Liberman a judecătorului Pelivan nu s-a confirmat în urma cercetărilor efectuate”, organul judiciar suprem de la Sankt Petersburg a decis: de a clasa această cauză²³.

¹⁹ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 1-3.

²⁰ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 5v.

²¹ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 8.

²² ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 11.

²³ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 13-14.

¹⁶ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1246, f. 1.

¹⁷ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 1-3.

¹⁸ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 1-3.

Demiterea lui Ioan Pelivan din postul de judecător al orașului Bălți.

În istoriografie s-a încetățenit opinia că Ioan Pelivan a fost forțat să demisioneze din funcția de judecător pe care o deținea în orașul Bălți ca urmare a protestului său față de manifestările organizate cu mult fast de către autoritățile țariste cu prilejul centenarului anexării Basarabiei (Scurtu et al. 1998, 72; Constantin, Negrei, Negru 2012, 77-78), eveniment îndoliat pentru poporul român. După cum reiese din documentele pe care le cităm în continuare, acest mare luptător pentru cauza românismului a fost obligat să-și dea demisia din cu totul alt motiv.

Într-o zi de primăvară, își amintea Nistreanu în 1918, în ajunul absolvirii universității, a intrat pe la el, îngrijorat, Ștefan Ciobanu și l-a înștiințat că D. Ciugureanu a fost arestat. Vizitându-l pe Ciugureanu, l-a informat Ștefan Ciobanu, gazda acestuia, o poloneză, i-a comunicat că odaia lui Ciugureanu a fost percheziționată din noapte până dimineață. „Au luat toate scrisorile. Probabil și scrisoarea lui I. Gh. Pelivan, în care se menționa despre cerc și erau pomenite unele nume de familie ale membrilor acestuia. Pe masă am găsit cartea lui Zamfir Arbore despre Basarabia. Pe semne, neînțelegând nimic în ea, au lăsat-o” (Нистрянэ 1918, 3).

În urma acestei percheziții, poliția cu adevărat a confiscat corespondența trimisă de Pelivan. La 15 septembrie 1912, procurorul Tribunalului Chișinău i-a comunicat președintelui Tribunalului Chișinău că îi trimite „traducerea a două scrisori redactate în limba română de către judecătorul orașenesc din orașul Bălți, Ioan Pelivan, descoperite în timpul percheziției efectuate în orașul Kiev, la studentul Universității din Kiev Daniel Ciugureanu”²⁴. Mai exact, o scrisoare și o carte poștală. În dosarul de arhivă consultat se păstrează doar traducerea în rusește ale acestor două corespondențe pelivaniene.

Reproducem în versiune română textul scrisorii din 10 aprilie 1912: „Fraților. Vă spun așa, deoarece mă adresez unui cerc întreg, în special către voi, dragă Ciugureanu, dle Ciobanu și dle Murafa, care, după cum am aflat, sunteți întemeietorii și conducătorii cercului moldovenesc. Despre năzuințele voastre nobile eu știu de acum un an, când în Dumă²⁵ s-a dezbătut problema cu privire la limba noastră moldovenească și când voi, în

mod deschis și cu toată îndrăzneala, v-ați ridicat în apărarea limbii noastre strămoșești.

Scrisoarea Dumitale, frate Ciugureanu, mi-a umplut inima de bucurie. De mult visez să văd moldoveni luminați, energici și capabili, care ar putea sta în fruntea mișcării moldovenești în Basarabia. Dar până acum nu am avut fericirea să văd asemenea moldoveni. Dacă v-ați hotărât să jertfiți cu munca voastră pentru poporul nostru nenorocit, umilit și jignit cu totul, apoi terminați mai repede universitatea și grăbiți-vă să veniți aici. Este adevărat că toate popoarele Rusiei, chiar și cele mai neînsemnate au căpeteniile și gazetele sale, în afară de noi. Adevărata noastră nobilime a dispărut. Moșierii de astăzi sunt rusificați, iar unii sunt chiar împotriva ideii moldovenești și, de fapt, sunt niște cozi de topor. Se înțelege de la sine că nu există regulă fără excepție...

Așadar, poporul nostru, pe spatele căruia se hrănesc o mulțime de paraziți străini și băștinași, a rămas izolat, fără o conducere adevărată, în voia sortii. Intelectualii săi, ridicați de jos (fii de țărani, odnodvortși, preoți și așa mai departe), încheindu-și învățătura în școli superioare, părăsesc Basarabia și se angajează în alte regiuni ale Imperiului, muncind acolo în folosul și progresul altor popoare (...).

Bineînțeles, mai întâi de toate, noi avem nevoie de un organ, menit să apere interesele noastre moldovenești. Întrebarea despre gazetă sau revistă, care ar apare o dată sau de două ori pe săptămână, îmi pare simplă și ușor de îndeplinit, deoarece pentru o astfel de gazetă sau revistă repede pot fi găsite mijloace. Bani pentru un modest (deocamdată) organ moldovenesc eu aș putea găsi, dar pentru unul în rusește – nu. Eu sunt convins că s-ar putea găsi apoi bani și pentru o gazetă în limba rusă. Prin urmare, după părerea mea și având în vedere starea de lucruri, noi ar trebui să începem cu gazeta sau revista moldovenească. Bine, câți dintre voi posedă limba moldovenească mai mult sau mai puțin curat și întocmai. Cred că doar două persoane, chiar și cu o energie medie, pot scoate foarte ușor o gazetă în două săptămâni, de formatul răposatei *Basarabia*. Dacă cineva dintre voi nu cunoaște îndeajuns limba, apoi eu vă încredințez că în câteva săptămâni de antrenare sistematică o să fiți în stare să scrieți foarte bine. Ca pildă este A. Nour, care din copilărie cu totul nu știa moldovenește, iar după câteva săptămâni de lucru la *Basarabia* a început

²⁴ ANRM, F. 39, inv. 1, d. 397, f. 13-14.

²⁵ Duma de Stat a Rusiei.

să scrie corespondențe pentru câteva reviste românești din România. Iată care este părerea mea privitor la problema care vă preocupă. Poate că ea nu este ultima și nici schimbătoare. Rămâne să ne mai înțelegem prin scrisori. Vă rog, când o să terminați universitatea, numaidecât să veniți pe la mine. Vom discuta problema mai pe larg și din mai multe puncte de vedere. Poate o să vă pot ajuta să plecați în România fără pașapoarte, doar cu legitimații. Într-un cuvânt, vom avea mult despre ce vorbi. Până atunci vă adresez cele mai sincere urări și vă strâng frățeste mâna. Toate bune, Ioan Pelivan²⁶.

Cartea poștală, pe care este aplicată ștampila: Apele Slănic, județul Bacău, 4 septembrie, România, expediată studentului Daniil Alexandrovici Ciugureanu de la Universitatea din Kiev și datată cu 22 august 1908, conține următorul text: „Frate dragă, adresa *Vieții românești* este următoarea: Iași, România, Administrația revistei *Viața românească*, strada Golia, 52. Te rog, scumpule, nu uita nimic ce ți-am spus la Hotin. Poporul nostru spune: „apa trece, pietrele rămân”, „sângele apă nu se face”. Ar fi bine să le trezești interesul față de soarta, istoria, limba și necesitățile neamului moldovenesc din Basarabia și altor studenți moldoveni de la Kiev. Ar fi bine să organizezi chiar o pământenie moldovenească legală, unde ați putea primi gratis multe gazete și reviste. Încercați cu ajutorul lui Nour și a lui Hariton. Scrie-mi mai des. Poate o să vă fiu de folos. Nu-i așa că ți-am trimis cărți bune. Nu-i nimic că-s vechi. Îți strâng frățeste mâna. Ești bravo. Tu de acum scrii bine românește²⁷.”

Atașând la adresa din 20 septembrie 1912 scrisoarea originală din 10 aprilie 1912 a lui I. Pelivan, cartea poștală expediată de la Slănic și cartea de vizită a judecătorului Ioan Pelivan, președintele superior al Curții de Apel din Odesa, E.N. Hlodovski, i-a cerut președintelui Tribunalului Chișinău, S.L. Luzghin, să constate corectitudinea traducerii în rusește a textelor scrisorii, a cărții poștale și a notei de pe cartea de vizită, prin intermediul unei persoane oficiale, care cunoaște limba română. De asemenea, să stabilească dacă într-adevăr scrisoarea, cartea poștală și nota de pe cartea de vizită au fost scrise de Ioan Pelivan, „deoarece doar prezența pe scrisoare a semnăturii *Ioan Pelivan* nu este suficient, iar pentru aceasta

este necesar de a-i prezenta aceste hârtii lui Pelivan, întrebându-l dacă recunoaște că acestea sunt scrise de el²⁸.”

Pentru a stabili corectitudinea traducerii în rusește, S.L. Luzghin i-a dat această misiune traducătorului Tribunalului Chișinău, Șciulennicov²⁹. Transpunerea în rusește realizată de acesta a fost expediată instanței judecătorești de la Odesa.

Prin comunicarea oficială confidențială din 27 septembrie 1912, adresată lui E.N. Hlodovski, președintele Tribunalului Chișinău l-a informat că Ioan Pelivan și-a recunoscut scrisul din scrisoare, cartea poștală și cartea de vizită³⁰.

Expediindu-i, la 2 octombrie 1912, lui E.N. Hlodovski scrisoarea adresată de Ioan Pelivan președintelui Tribunalului Chișinău, S.L. Luzghin i-a comunicat că judecătorul Pelivan, în timpul convorbirii pe care a avut-o cu acesta, „în mod hotărâtor a respins suspectarea lui de separatism și cu înfocare dovedea că el întotdeauna a fost, este și va fi un fiu devotat și credincios al Rusiei și o slugă fidelă împăratului și că grija sa față de compatrioții moldoveni are doar un caracter cultural-economic și nicidecum politic, de asemenea, în mod categoric a negat părerea atribuită lui că moldovenii nu trebuie să participe la serbarea centenarului alipirii Basarabiei la Rusia, ci, din contra, trebuie să-și pună doliu. Aceste declarații ale lui Pelivan au produs asupra mea o impresie de sinceritate. Funcționarul de clasa a IX-a³¹ Pelivan este un om foarte capabil, competent și un conștiincios judecător orașenesc³².”

La 17 octombrie 1912, E.N. Hlodovski i-a dat dispoziție lui S.L. Luzghin să-i ceară lui Pelivan să depună cerere de demisie, drept motiv servind faptul că el este autorul corespondenței depistate în odaia lui D. Ciugureanu de la Kiev.

Prin adresa din 19 octombrie 1912, președintele Tribunalului Chișinău l-a anunțat pe Ioan Pelivan: „Executând dispoziția Domnului ministru al Justiției, trimisă mie la 17 octombrie de către președintele superior al Curții de Apel din Odesa, Vă rog, Înălțimea Voastră, să-mi trimiteți urgent cerere de demisie³³.”

²⁸ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 298.

²⁹ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 298.

³⁰ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 299.

³¹ Conform Tabelului despre ranguri din Rusia, acest rang civil corespundea gradului militar de căpitan.

³² ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 300.

³³ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 309.

²⁶ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 296-296v.

²⁷ ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 296v-297.

Încheiem aceste note biografice cu remarcă lui Emanoil Catelly privind rolul enorm pe care l-a avut Ioan Pelivan pe tărâm național: „Cronicarul nepărtinitor, care va scrie mai târziu epopeea reîntregirii poporului român în străvechile hota-

re, îi revine sarcina grea de a fixa personalitatea lui Ion Pelivan în lumina adevărului și de a-l așeza în rândurile marilor aleși ai acestui neam” (Catelly 1936, 27, 28).

Anexe

1. Scrisoarea lui Ioan Pelivan din 10 aprilie 1912 adresată studenților basarabeni din orașul Kiev

Письмо 10/IV-912

Братья

Говорю так, потому что обращаюсь к целому кружку, особенно к Вам, дорогой Чегорян, г-ну Чебану и г-ну Мурафа, которые, как я узнал, являетесь основателями и руководителями молдавского кружка.

О Ваших благородных стремлениях я знаю уже около года, когда в Думе обсуждался вопрос о нашем молдавском языке и когда Вы открыто и со всею смелостью встали на защиту нашего дедовского языка.

Письмо Ваше, брат Чегорян, наполнило мое сердце радостью. Давно уже мечтаю я увидеть молдаван просвещенных, энергичных и способных, которые могли бы стоять во главе молдавского движения в Бессарабии. И до сих пор не имел я счастья увидеть таких. Если Вы решились уже пожертвовать своим трудом для нашего несчастного народа, совершенно униженного и обиженного, то кончайте скорее университет и поспешите сюда. Правда ведь, что все народности России, даже самые незначительные имеют своих главарей и свои газеты, – только не мы. Настоящее дворянство наше исчезло. Нынешние помещики русифицированы, а некоторые даже враги национальной молдавской идеи и фактически служат лишь топорищами у топоров. Не говорю, что исключения из правила не существуют...

Таким образом, наш народ, на спине которого кормится столько пришлых и туземных паразитов, остался изолированным, без настоящего руководства, на волю судьбы. Его интеллигенты, даже поднявшиеся снизу (сыновья крестьян, однодворцев, священников и т.п.), завертив³⁵ образование в высших школах, оставляют Бессарабию, устраиваясь в других областях Империи и работая там на пользу и прогресс чуждых народов [...].

Конечно, что прежде всего имеем мы нужду в органе, предназначенном защищать наши молдавские интересы. Вопрос о газете или журнале, недельном или двухнедельном, мне кажется простейшим и легчайшим для реализации, так как для подобной газеты или журнала скорее можно найти средства.

Деньги для скромного (сейчас, пока) органа молдавского я мог бы найти, но для русского – нет. После, я уверен, найдутся деньги и для газеты на русском языке. Таким образом, по мнению моему и имея в виду положение дел, мы должны бы начать с газеты или журнала молдавского. Но хорошо – сколько Вас, обладающих молдавским языком более или менее точно и чисто. Думаю, что только два лица, даже со средней энергией, могут издавать двухнедельную газету в формате покойной „Бессарабии”, очень легко. Если ктонибудь из Вас не знает достаточно хорошо язык, то я Вас уверяю, что в несколько месяцев систематического упражнения, Вы будете в состоянии писать очень хорошо.

Примером является А. Ноур, который с детства совершенно не знал по-молдавски, а после нескольких недель работы в „Бессарабии”, начал писать корреспонденции в румынских журналах в Румынии.

³⁵ Cu siguranță, e o eroare. Cuvântul corect: завершив.

Вот мое мнение о вопросе, который Вас занимает. Может быть оно и не последнее и не изменное...

Нам остается списываться. Прошу Вас, когда окончите университет, непременно побывайте у меня. Обсудим вопрос по пошире и со многих точек зрения. Может быть смогу помочь Вам проехать в Румынию без паспортов, только с легитимационными билетами. Словом, будем иметь много о чем говорить. А до тех пор примите мои самые искренние приветствия и по братскому пожатию руки. Всего хорошего Иван Пеливан.

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 296-296v. Text dactilografiat.

2. Carte poștală expedită lui Daniel Ciugureanu de către Ioan Pelivan

Открытка (Штемпель: «Воды Сланик» уезда Бакеу, 4 сент. Румыния): студенту Даниилу Александровичу Чегоряну (Университет) Киев, Россия, Сланик, 22 авг. 08 г. Дорогой брат, адрес «Румынской Жизни» следующий: Яссы, Румыния, Администрация журнала «Румынская Жизнь» (Вяца Ромыняскы) улица Голия, 52.

Прошу тебя, дорогой, не забывай ничего, что я тебе сказал в Хотине. Наш народ говорит: «вода уходит, камни остаются», «это кровь, и водою она не делается». Было бы хорошо тебе заинтересовать судьбой, историей, языком и нуждами нашего молдавского племени в Бессарабии и других студентов молдаван в Киеве. Было бы хорошо Вам устроить даже землячество молдавское легальное, где вы могли бы получать многие газеты и журналы бесплатно. Попробуйте, вместе с помощью Ноура и Харитона. Пиши мне чаще. Может быть я буду вам полезен. Не правда ли хорошие книги я тебе прислал. Ничего, что стары. Жму тебе руку по братски. Bravo. Ты уже хорошо пишешь по-румынски.

Адрес мой знаешь: Кишинев: О. К. Прощай. Иван. (по почерку Пеливан). Переводил Алексей Ноур.

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 296v-297. Text dactilografiat.

3. Adresa din 20 septembrie 1912, semnată de E. Hlodovski și expedită din Odesa lui S.L. Luzghin

Его Пре-ству С.Л. Лузгину

Милостивый Государь, Степан Львович

Препровождая при сем, вследствие письма Вашего от 13 сего сентября за №160, подлинное письмо на молдавском языке от 10/VI³⁶ 912 г., на двух листах, за подписью «Иван Пеливан», с конвертом на имя студента Чегоряна, открытку на том же языке на имя того же Чегоряна и визитную карточку городского судьи Пеливана с надписью на молдавском языке (на всех этих бумагах имеются штемпели «протокол осмотра №22 пункт 2-й»), вместе с переводом письма и открытки на русский язык, сделанным каким то частным лицом, имею честь просить Ваше Превосходительство во 1-х) установить правильность перевода означенных бумаг, а также и надписи на визитной карточке через какое либо официальное лицо, знающее молдавский язык, – и во 2-х) установить, действительно ли вышеуказанное письмо, открытка и карточка были писаны городским судьей Пеливаном, так как обозначение на письме одной лишь подписи «Иван Пеливан» еще недостаточно, и для этого надлежало бы предъявить упомянутые бумаги самому Пеливану, спросив его, признает ли он таковые написанными им самим. По выполнении изложенного посылаемые бумаги прошу мне возвратить в самом скорейшем времени.

Semnătura: E. Хлодовский

20 сентября 1912 г., г. Одесса.

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 298. Text dactilografiat.

³⁶ Greșeală dactilografică. Corect: 10/IV.

4. Adresa confidențială din 27 septembrie 1912 a președintelui Tribunalului Chișinău expediată lui E.N. Hlodovski

М. Ю. Конфиденциально
Председатель
Кишиневского Окружного Суда
27 сентября 1912 г.

Милостивый Государь Ефим Николаевич

В исполнение требования, изложенного в письме от 20 сего сентября, с возвращением приложений, имею честь уведомить Ваше Превосходительство, что городской судья 1 уч. г. Бельцы Иван Георгиев Пеливан признал, что письмо на молдавском языке от 10/ IV 1912 г. (на двух листах), за подписью Иван Пеливан, с конвертом на имя студента Чегоряна, открытка на том же языке на имя того же Чегоряна и визитная карточка городского судьи Пеливана с надписью на молдавском языке писаны им.

При сем прилагается сделанным присяжным переводчиком при Кишиневском Окружном Суде Щулетниковым перевод писанных на молдавском языке приложений.

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 299.

5. Adresa confidențială din 2 octombrie 1912 a președintelui Tribunalului Chișinău către E.N. Hlodovski

М. Ю. Конфиденциально
Председатель
Кишиневского Окружного Суда
2 октября 1912 г.
Его Превосходительству
Е.Н. Хлодовскому

Милостивый государь Ефим Николаевич

Препровождая при сем адресованное письмо городского судьи Пеливана, имею честь уведомить Ваше Превосходительство, что титулярный советник Пеливан, в личной беседе со мною, самым решительным образом восставал против возникшего в отношении его подозрения в сепаратизме и горячо доказывал, что он всегда был, есть и будет любящим и верным сыном России и преданным слугою Государя Императора и что забота его о соплеменниках-молдаванах имеет единственно культурно-экономический, и никоим образом не политический характер, а также категорически отрицал приписываемая ему суждения о том, что не следует молдаванам принимать участие в празднованиях столетней годовщины присоединения Бессарабии к России, а напротив, должно облечься в трауре. Эти заявления Пеливана произвели на меня впечатление искренности.

Титулярный советник Пеливан весьма дельный, знающий и вполне добросовестный городской судья.

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 300. Text dactilografiat.

6. Adresa din 17 octombrie 1912 a lui de E.N. Hlodovski către S.L. Luzghin

М. Ю.
Старший председатель
Одесской Судебной Палаты Господину Председателю
17 октября 1912 г. г. Одесса Кишиневского Окружного Суда

В виду того, что обнаруженные по обыску в г. Киеве у студента Чегоряна два письма на молдавском языке за подписью Ивана Пеливана, как оказалось из объяснения городского судьи I участ-

ка г. Бельць, округа Кишиневского Окружного Суда, Пеливана, были писаны им, во исполнение предложения Г. Министра Юстиции, имею честь просить Ваше Превосходительство предложить названому городскому судье Пеливану немедленно подать прошение об отставке и таковое по получении препроводить мне.

Старший председатель Е. Хлодовский

Sursa: ANRM, F. 39, inv. 13, d. 1221, f. 308. Text dactilografiat.

7. Scrisoarea din 13 iunie 1917 adresată de Ioan Pelivan lui Ștefănică (Ciobanu ?).

(Redactată pe o foaie cu antetul: Всероссийский Земский Союз. Комитет Юго-Западного Фронта)
Bolgrad, Upravlenie V.Z.S.

13/VI-1917

Dragă și iubite cucoane Ștefănică!

Îți trimet un manuscris al meu. Aș vrea să fie tipărit. Am cetit undeva că pentru așa soi de material este acum cerință. Ar fi bine să fie tipărită în formă de broșură. Mi-a cerut-o D. Cateli din Odesa, dar mă tem că n-are s-o poată corecta acolo nimene. Idee de gramatică acolo n-are aproape nimene. Iar pe Dumita te cred că vei corecta-o bine.

Apoi dacă poți căpăta și vre-un honorar pentru trudă și pierdere de timp, atunci n-ar strica.

În fine, las toată grija pe D-ta. Fă-mi acest serviciu. Poate cândva îți voi fi și eu de folos.

Despre poștala D-tale, adresată D-lui V.M. Tezicopt, trebuie să-ți spun că chestia mâine va fi rezolvată la sfatul direcțiunii, unde sunt sigur că vor hotărî să ți se plătească acele 80 ruble și ceva. Astfel că peste câteva zile vei primi în sfârșit costul unei părți din buclucurile pierdute și sfârâmate...

Aici nu e nimic... Pe Grigorescu o să-l dăm din comitet: ne compromite prin serviciile lui cele vechi. Muncă la noi în Zemsoiuz prea destulă.

Ei, complimente la toți ai noștri!

Cu bine! Și scrie, ca răspuns, măcar 2-3 cuvinte pe o poștală.

I. Gh. Pelivan

(Text suplimentar pe prima pagină) Cum o mai duci? Ce mai faci? Muncă multă, grea, dar și ... satisfăcătoare moralicește.

Sursa: ANRM, F. 727, inv. 2, d. 103, f. 84-84v. Text scris de mână, cu grafie latină.

Bibliografie

Ghibu 1928: O. Ghibu, Ardealul în Basarabia (Cluj 1928).

Cately 1936: E. Cately, În slujba neamului. Pagini închinat lui Ion Pelivan (Bălți 1936).

Constantin, Negrei, Negru 2012: I. Constantin, I. Negrei, Gh. Negru, Ioan Pelivan, părinte al mișcării naționale din Basarabia (Chișinău 2012).

Scurtu et al. 1998: I. Scurtu, D. Almaș, A. Goșu, I. Pavelescu, Gh.I. Ioniță ș.a., Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998. Ediția a II-a (București 1998).

КЕВ 1868: Кишиневские епархиальные ведомости, №1, №15 (Кишинев 1868).

КЕВ 1869: Кишиневские епархиальные ведомости, №13 (Кишинев 1869).

КЕВ 1886: Кишиневские епархиальные ведомости, №14 (Кишинев 1886).

КЕВ 1898: Кишиневские епархиальные ведомости, №11 (Кишинев 1898).

КЕВ 1908: Кишиневские епархиальные ведомости, №29-30 (Кишинев 1908).

Нистрян 1918: Нистрян, Из недавнего прошлого. В: Сфатул Цэрий, №78, 8.04.1918.

Отчет 1901: Отчет о действиях Бессарабской Губернской Земской Управы с 1 января по 1 сентября 1901 года (Кишинев 1901).

Additions and clarifications on the biography of Ioan Pelivan

Abstract

The article contains a number of additions and clarifications regarding the biography of Ioan Pelivan – a prominent person of political and national liberation movement of the Bessarabian Romanians against Tsarist rule.

There are given more information about the ancestry of Ioan Pelivan, as well as his study at the Religious School and the Theological Seminary in Chisinau.

In 1901, while studying law at the Yuryev (Dorpat) University (1898-1903), he was granted a scholarship of the Executive Board (Uprava) of the Bessarabian Provincial Zemstvo.

In 1912, against I. Pelivan, who at the time served as city judge in Balti, a complaint was filed in which he was accused of insulting. Finally, the application was considered by the Governing Senate, which acquitted him.

In the final part, based on previously unpublished archival documents there is indicated the real cause for the offset of Ioan Pelivan from the position of Balti city judge. Copies of the documents are annexed to the article.

Дополнения и уточнения относительно биографии Иоана Пеливана

Резюме

В статье приведен ряд дополнений и уточнений относительно биографии Иоана Пеливана – видного борца политического и национального освободительного движения бессарабских румын против царского господства.

Представлены некоторые данные о происхождении Иоана Пеливана, а также об его обучении в Кишиневском духовном училище и Кишиневской духовной семинарии.

В 1901 г., во время обучения на юридическом факультете Юрьевского университета (1898-1903 гг.), Бессарабской губернской земской управой ему была назначена стипендия.

В 1912 году против И. Пеливана, который в то время занимал должность городского судьи в Бельцах, была подана жалоба, в которой заявитель обвинил его в оскорблении. В конечном итоге жалоба была рассмотрена Правительствующим Сенатом, который его оправдал.

В заключительной части, на основе ранее не публиковавшихся архивных документов, указана настоящая причина смещения Иоана Пеливана с поста бельцкого городского судьи. Копии документов приведены в приложении к статье.

27.02.2013

Dr. Dinu Poștarencu, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: dpostarencu@yahoo.com

